

COMMISSION ROYALE DES MONUMENTS ET DES SITES
KONINKLIJKE COMMISSIE VOOR MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN

Brussel Stedenbouw en Erfgoed
Directie Cultureel Erfgoed
De Heer Thierry WAUTERS
Directeur
Kunstberg 10-13
B - 1000 BRUSSEL

Brussel, 07/02/2023

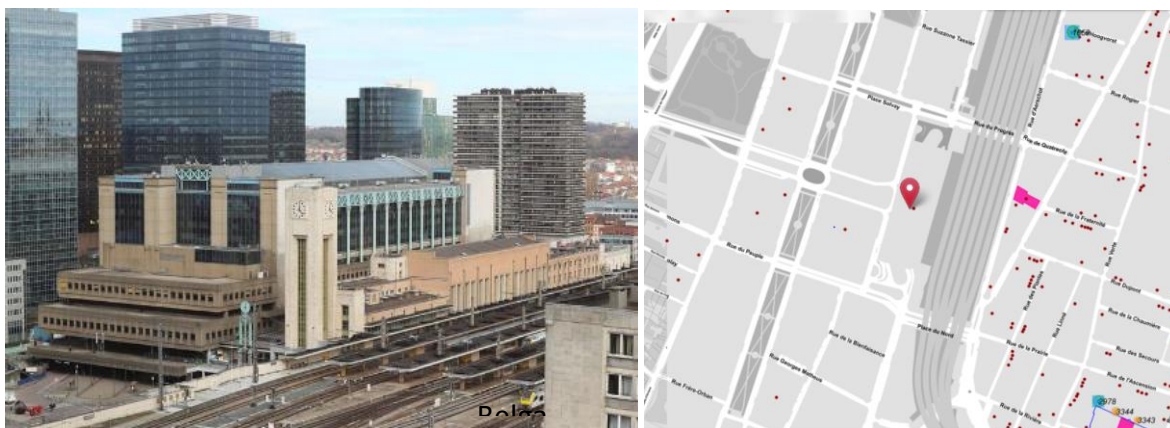
N/Réf. : **SBK20073_703_PROT**
Gest. : **AH**
V/Réf. : **2264-0050-1**
Corr: **M. Herla**

SCHAARBEEK. Vooruitgangstraat, 76 – Station Brussel-Noord
VRIJWARING : Aanvraag tot bescherming als monument van de
totaliteit van het spoorwegstation Brussel-Noord
Aanvraag van BSE – DCE ontvangen op 19/01/2023

Advies van de KCML

Mijnheer de Directeur,

In antwoord op uw brief van 19/01/2023, en overeenkomstig artikel 222§3 van het BWRO sturen wij u het advies over bovengenoemde aanvraag dat de KCML uitgebracht heeft tijdens haar vergadering van 01/02/2023.

Noordstation in zijn stedenbouwkundige context © Brugis

Het betreft de vraag tot bescherming als monument van de totaliteit van het treinstation Brussel-Noord aan de Vooruitgangstraat te Schaarbeek, met inbegrip van de perrons en hun overkapping. De aanvraag werd op 14/12/2022 ingediend werd door de vzw BRAL volgens artikel 222 § 1, 4° van het BWRO. Vertegenwoordigers van de KCML en van de DCE bezochten het station op 25/01/2023.

Het Noordstation werd gebouwd tussen 1938 en 1956 naar ontwerp van de architecten Paul en Jacques Saintenoy en Jean Hendrickx-Van den Bosch. Het verving het kopstation uit 1841 dat meer zuidelijk gelegen was, aan het huidige Rogierplein. De bouw begon in 1936 bij de aanleg van de Noord-Zuid

1/5

spoorwegverbinding, maar het station en de nieuwe spoorlijnen werden pas in de jaren 1950 in gebruik genomen. In 1956 was het Noordstation definitief voltooid.

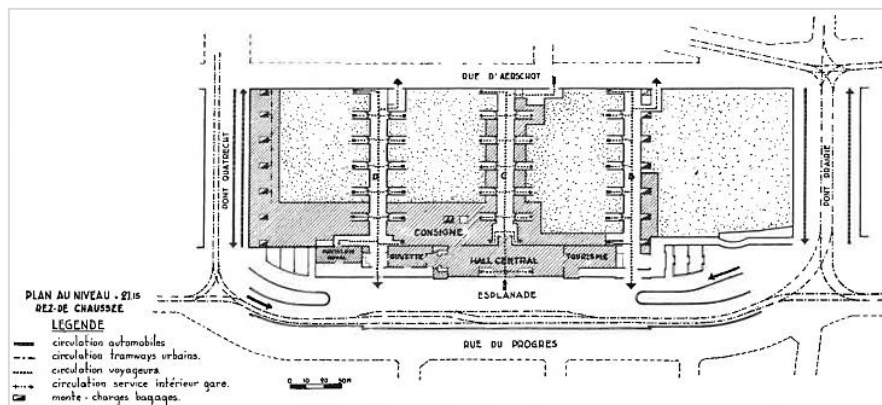
De hoofdgevel gaf oorspronkelijk uit op een brede esplanade waarop vanaf 1974 het Communicatiecentrum Noord (CCN) gebouwd werd naar ontwerp van het architectenbureau *Groupe Structures*. Deze constructie werd begin de jaren 1990 opgehoogd. Voor het CCN loopt momenteel een procedure voor het bekomen van een afbraakvergunning.

De volledige beschrijving van het station Brussel-Noord is opgenomen in de Inventaris van het bouwkundig erfgoed : <https://monument.heritage.brussels/nl/buildings/24192>

ADVIES KCML

De KCML brengt een gunstig advies uit over de vrijwaring van het treinstation Brussel-Noord, omwille van zijn historische, esthetische en artistieke waarde.

Het station kwam tot stand in de bijzondere historische en stedenbouwkundige context van de aanleg van de Noord-Zuidspoorwegverbinding. Het werd gebouwd in modernistische stijl met referenties aan het classicisme en bekleedt een belangrijke plaats in het oeuvre van de vooraanstaande Brusselse architecten Paul Saintenoy en zijn zoon Jacques en Jean Hendrickx-Van den Bosch. Het geheel vormt een merkwaardig voorbeeld van de architectuurstroming die in ons land aan de vooravond van WO II dominant was voor openbare en officiële gebouwen.

Plan van de begane grond verschenen in het tijdschrift Rythme, 1953, 14 p. 15

Oorspronkelijk inplanting van het stationsgebouw in het stadsweefsel © urban.brussels

Het station werd gebouwd in verschillende fases en bestaat uit drie bouwblokken, elk met een eigen functie en gekenmerkt door een specifieke volumetrie en een eigen materiaalgebruik:

- het 'administratief' blok met kantoren, bekroond door de klokkentoren,
- reizigersgedeelte met de lokettenzaal en de ondergrondse gangen naar de perrons,
- het blok met de onthaalinfrastructuur en representatieruimten waarin zich oorspronkelijk het stationsbuffet, een museumruimte en het koninklijk salon bevonden.

Aan de oostzijde geeft het station uit op de indrukwekkende spoorweginfrastructuur met 12 sporen.

De verticale lijnen, de compacte kubusvormige volumes en de materiaalkeuze verlenen het gebouw een imposant karakter. Deze monumentaliteit ging hand in hand met de toenmalige nieuwe inzichten op het vlak van treinvervoer en verkeersorganisatie. Zo was de esplanade met zijn brede luifel hoofdzakelijk bestemd voor voetgangers en trams en werd autoverkeer ondergronds of naast het station geleid. Met een geheel van tunnels en keermuren, net zoals het hoofdgebouw erg verzorgd afgewerkt, slaagden de architecten erin het niveauverschil te overbruggen tussen het bestaande stadsweefsel en de hoger gelegen sporen, wat het effect van het station als 'landmark' nog versterkte.

Met zijn markante typologie vormt het Noordstation een fraai voorbeeld van de naoorlogse Belgische spoorwegarchitectuur dat, ondanks de ingrijpend gewijzigde stedenbouwkundige context, nog steeds emblematisch en beeldbepalend is voor de wijk.

Zuidgevel en colonnade © Google Earth

Gedeelte van de westgevel boven de luifel

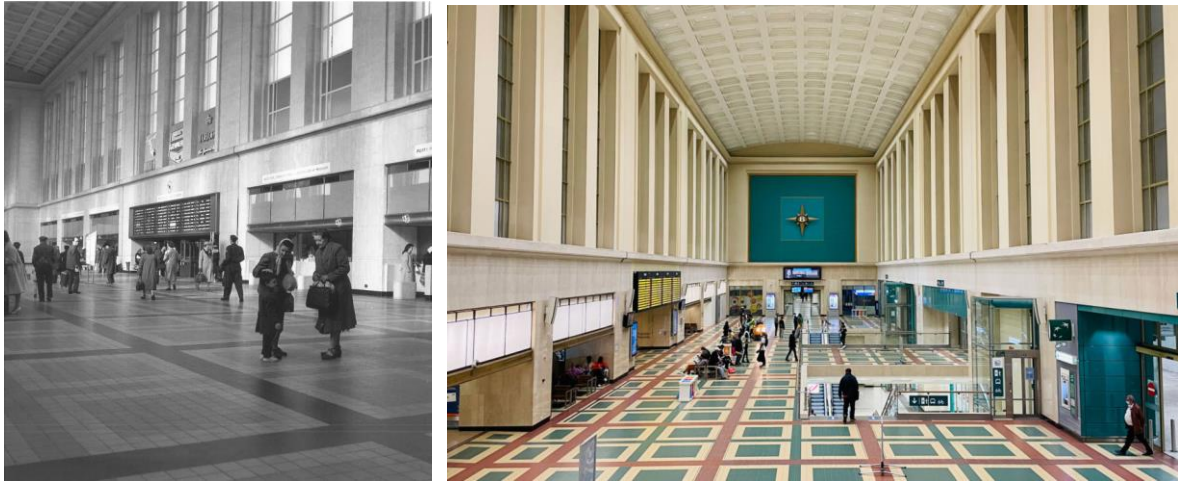

Noordgevel © Google Earth

Oostgevel uitgevend op de sporen

Het complex werd onlangs gerenoveerd en bevindt zich in goede staat. Tijdens het bezoek op 25/01 jl. bleek dat het interieur, ondanks de recente en in sommige gevallen betreuenswaardige wijzigingen (zoals de verbouwing van de ondergrondse gangen naar de perrons), nog vele erfgoedelementen bevat, zowel in de openbare als in de niet publiek toegankelijke zones.

Lokettenzaal, oorspronkelijke en bestaande toestand © urban.brussels

Overkappingen van de sporen en oorspronkelijke elementen © urban.brussels

De KCML is van mening dat de erfgoedwaarde van het Noordstation de wettelijke vrijwaring ervan verantwoordt. Omwille van de soms ingrijpende wijzigingen die bepaalde delen van het stationscomplex ondergingen, vraagt de KCML de omvang van de vrijwaringsmaatregel echter te verfijnen, in plaats van de totaliteit ervan te vrijwaren zoals wordt voorgesteld door de aanvrager. De definitieve omvang van de vrijwaring moet bestudeerd en nauwkeurig bepaald worden tijdens de procedure die het definitieve besluit voorafgaat. In dit stadium vraagt de KCML in elk geval reeds volgende delen te weerhouden:

- De volledige buitenschil van het eigenlijke stationsgebouw en zijn klokkentoren met hun kenschetsend materiaalgebruik : hoofd- en zijgevels in natuursteen (witte en blauwe natuursteen) en achtergevel in (gele) baksteen, metalen schrijnwerk. In de mate van het mogelijke moet de vrijwaring ook bijdragen tot een aangepaste vormgeving van de nieuwe westgevel op niveau 0 en -1 die heropgebouwd al moeten worden na de afbraak van het CCN-gebouw.
- Het geheel van de perrons met hun overkapping en karakteristieke, oorspronkelijke elementen en aankleding: luifels, wachtruimtes, telefooncellen, houten banken, klokken, affichekaders, enz.
- De *salle des pas perdus*, met inbegrip van het plenum en het betonnen dakgebinte: hoewel deze ruimte gemoderniseerd werd, vormt ze zone een symbolisch en structurerend onderdeel van het station met een opmerkelijke ruimteconcept en bevat ze nog voldoende betekenisvolle originele elementen, zoals de monumentale trap naar het museum, het cassettenplafond, de ster van het Noorden, enz.
- De zone van het vroegere museum : ruimteconcept, balustrades en trappen (NB : de tredeafwerking is verwijderd).

- Het interieur van de klokkentoren met de karakteristieke inrichting van de verschillende niveaus en de originele tegelvloeren en wandafwerking.
- De nog originele trapzalen.
- De kantoren, in het bijzonder de kantoorzone op de 3de verdieping van de noordvleugel waar de originele houten, beglaasde wanden en vloer- en wandtegels bewaard zijn.

Anderzijds kunnen de kelders en technische ruimtes, de ondergrondse doorgangen naar de perrons en het voormalige stationsbuffet in de noordvleugel, van de vrijwaringsmaatregel uitgesloten worden. Wel moet men er aandachtig voor zijn om bij toekomstige renovaties de eventueel nog aanwezige originele elementen achter de valse wanden en plafonds van de doorgangen, het buffet en de kantoorzones vrij te leggen en te herwaarderen.

Hoogachtend,

G. MEYFROOTS
Adjunct-secretaris

C. FRISQUE
Voorzitter

Kopie : mherla@urban.brussels ; protection@urban.brussels ; lleirens@urban.brussels ; urban_avis.advies@urban.brussels ; crms@urban.brussels ; espacepublic@urban.brussels